

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И УМЕТНОСТ.

УРЕЂУЈЕ ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 20.

У Н О В О М С А Д У 16. М А Ј А 1885.

ГОД. I.

АНТОЛОГИЈА*) ДУХОВСКА.

... то је педесетница: испуњено обећање и предсказање јер тај дан огањ утешителяв сиђе на земљу, у облику језика, и ученике просвети и показа их небовнанце, видело дође утешителя и свет просвети.

Седалан. Глас 4.

Бог је дух, и ко се Богу клања — духом и истином да му се клања.

Бог је дух невидован, непојаман уму људи смртних; Бог је истина вечна, којој говора нема.

Вера свѐта казује нам Бога духа и открива истину вечну.

И јави се Бог сред огња Мојсију на Синају из купине, која горијаше, не сагореваше.

И Син божји дође на земљу међ људе грешне и народе, да каже свету за Оца свог небеског и пошље људма Духа утешителя:

духа истине, који је свугде и све испуњава, ризница честитника и живота давац.

И јави се Дух свети у виду голубињу над реком јорданском и реч божја чу се са висина, са раступљених седмерих небеса... и јави се Дух свети у огњу, у виду језика људских, у храмини сиромашкој венцем апостола:

дух свети, свет и живот, и живи источник умни, дух премудрости, дух разума — огањ који од огња исходи, који говори, који ради и дарове дели,

дух страха божјег — начела премудрости и истине!

* * *

Ходите људи и народи, три-ипостасному Богу да се поклонимо, Сину у оцу са светим Духом: отац роди сина без искони и докони, са-

присносупштна и сапрестѐна, и Дух свети би у оцу са сином заједно да се слави и прославља — једина сила, једино суштаство, једино божанство;

ходите, да се поклонимо Богу у тројници и сви редом глагољнемо: свети Боже, који све створи и учини са Сином, садејством светог Духа; свети кречки и силни, који нам за оца каза и познасмо га и дух свети дође у свет; свети бесмртни, утешителяу душе, који од оца исходиш и у сину јеси и био си...

И јави се дух у огњу, у огњаних језицих, и утеши и охрабри избранике сина божјег, начелнике од познања духа и истине вечне,

да пођу по свету грешном и скрнавном: крштењем у име оца и сина и светог духа да људи сперу са себе греха праотачког и покају тешке грехе своје, неправде људске и кривде безумника, који поништише у срцих својих страха божјег.

И видело духа и истине, јаче сунца јарког, обасја грешни свет и посини људе самртнике, да постану чеда божја и синци видеда тога са истока, без захода и сутона вечерњег;

да се вацари на земљи царство духа и истине, и поникне правда вековечна међ људма и срећа на земљи и над вечног живота — оног света;

да овлада у свету слобода духа и мисли, свести и самосвести људске — и сви љу-

* *Антологја*, реч грчка и значи збирку цвећа. Писац је горње име том свом чланку зато дао, што је чланак исти састављен из побираних реченица из стихира о Духовима, као побираниог цвећа, а од чести и из Св Писма, о чем ће се уверити сваки, ко се разуме у пјенију црквеном и т. д. — Уред.

ди на свету буду браћа међ собом, чеда божја без разлике.

* * *

Славу над славом данас видеше сви народи у граду Давидову, кад Дух сиђе свети у огњаних језицих на ученике, апостоле Христове — застрашене за часак страшном смрћу на крсту учитеља свог и Господа...

Помрчење сунца и месеца, и трес земље и распад гробова и раздор завесе у цркви јерусалимској помете у први мах свест у људи смртних, безазлених рибара галилејских и тиверијадских — и расуше се, престрављени срцем ноћи оне гетсиманске.

И сила развратника и обесника, књижевника и фарисеја, заликова часак један и други, кад стеном сињом заклопише гроб бесамртнику и печатом запечаташе и самосилнике римске око гроба понаместаше — да стражом страже и спрече васкрс духа и истине!

Али кратке су и преслабе силе људске, да сапутају и у гробу затрпају духа свесилног, не видовног, непојамног — духа истине вечне!

Господ даде избраником својим силу над силама: реч и наук; у беди и невољи да глаголу с Оцем небеским, да се разговоре с Богом — даде им молитву.

Јесте, молитва је разговор душе наше с Богом, с духом истине и правде — молитва доноси патником од Бога утехе крепке, храброг поуздања...

* * *

И сабраше се и састаше избраници сина божјег у окровити дом на молитву; семе усађено у срце им и вера у силаз духа божјег повећа им нађ и уздање у дочек посланства свога великога у свет — међ људе и народе.

И би шум и хук, као кад се осили орканолуј, који руши дрвље и камење и смаком прети све у; и испуни се дом, где седише избраници божји и Богу се молише, и Дух утешитељ јави им се у огњу, у огњаних језицих, умудри их и охрабри — ојуначи навелико дело посланства им на земљи;

У Новом Саду, у очи Духова 1885.

и сви сташе говорити сваким језиком, и сви сташе сваком наук давати без страха и зазора, и сви сташе свету казивати заповеди свете тројице — вољу божју!..

И пођоше по свету, кано челе по цвету — казујући сваком и свима реч Слова-сина божјег: благе вести ванђеоске.

И стаде се ширити блага вест ванђеоска од истока сунцу до запада и освајати срца људи и народа — да освоји сав свет до послетка!

И пасха јудејска преобрази се у васкрс Слова-сина божјег, скинопигију израиљску замени осенак Духа светог, пентикости сила духовска — Бог у тројици,

и крштења огњем и крвљу ублажи крштење духом и истином и печат дара духа светог;

жртва паљеница, жртва крви, одмењена би жртвом бескрвном, дарком лозна винограда и с њиве летине:

клањањем и молитвом Богу духу — духом и истином.

* * *

Па благо чистима и безазленима срцем, јер се у њих усељава цар небески, утешитељ дух истини, који је свугде и све испуњује, бесцен-благо честитника и живота давац, који причестнике Слова-сина божјег очистићава од сваке скрнави и спасава —

дух свети, који је свагда био и јесте и биће докон и након света и века!

И од пуности његове ми сви узесмо благодет за благодећу; јер се закон даде преко Мојсија сред огња на Синају, а благодет и истина постаде Исус-Христом — и утврди се и овековечи огњани језици, духом силе и истине вечне сред Јерусалима;

и видесмо видело истинно, примисмо духа небеског, обретосмо веру истину...

и који се у Христа крстимо — у Христа се обукосмо.

Алилуја!

* * *

АЛЕКСАНДАР САНДИЋ.

дакле посла — не учитељска, него трговачка — у селу М. После подне пошто сам свршио своју учитељску дужност са ђацима, затворим школу, узјашим свога коњчића и за кратко време стигнем у село М. Ту сам се преко обичаја задржао доста дуго, док сам свршио послове, ради којих бејаш дошао. Остадох у механи да вечерам. Ноћ беше већ у велико освојила а ја се задржах — исто к'о и сад — при чашици, слушајући од својих сујевernih познаника разне приповетке. Једна ме је особито занимала: приповедаху, да се у развалинама оног манастира — баш куда морадох проћи — јавља дух неког старог калуђера. Свако се вече јавља, и свако вече држи литургију. Приповедали су на разне начине о томе: неки су — сељаци к'о сељаци! — тврдили, да је то био у мантији пресвучен Чивутин, који се привидно закалуђерио а кад је постао старешина манастира, отпочео је остваривати своју давнашњу жељу: харао је, крао, одвраћао од Бога хришћанске душе и зато га је Бог — кад је отишао на онај свет — осудио, да му дух вечито лута око развалина тога манастира, да држи бденија ноћу, да чати еванђеље и поје сваке ноћи свету литургију у славу господњу. Други ме опет убеђиваху, да је то био у истини прави калуђер али је учинио грех према Богу и људима: кришом је живио као венчани муж са једном девојком из села и кад му она роди дете, он га сопственим рукама удавио. Бог га је зато осудио, да му дух вечито тумара по свету, све донде, док не наиђе на извој, на коме ће испрати кржаве мрље са својих руку. Такав се извор до данас нигде не нађе. Још је било различних мишљења, али се сва слагала у томе: да не идем по ноћи кући, но да останем и преноћим ту у механи. Нешто вино, које ме беше већ ухватило, а нешто и моја обична ладнокрвност спрођу таквих приповедака а нешто мало и сујета, која се у таквим приликама јавља код људи, који држе нешто мало на своје јунаштво, све то учини, да ме — чини ми се — ништа не би било у стању задржати, да ту останем. На сва њихова задржавања одлучно сам одговарао: морам ићи! Поносно узјашим своје кљусе, викнем својим пријатељима, као оно човек, кад се реши на нешто велико — збогом! И кренем се. Није дуго трајало а ја оставим село за собом. Месечина је била дивна. Нисам дуго јахао а предамном искрсну висока гора, обрасла стародревном шумом а обасјана месечином, те изгледаше некако фантастично. Ободох коња и наступих

на уску стазицу, која је водила кроз гору. Пред свега јунаштва, које ми улеваше у срце вино, што је било у глави и пиштољ, што стајаше за појасом, ипак кад мало дубље загазих у шуму, осетих око срца као неку хладноћу те се и нехотице прекрстих. Богме и није било пале! Већ сам наилазио на развалине манастира, о којем пре тога, слушах оне чудновате приповетке. У исти мах месец зађе за облаке. Коњ захрза и као укупан стаде. Премрех и ободох мало јаче коња али он ни маћи. Ухватих руком за пиштољ и погледах у напред. Предамном стајаше на сред пута некаква висока прилика огромне величине, дугачке своје руке опружила према мени, права сабласт.

„Ко си ти?“ — викнух и потегох пиштољ. У место одговора слушах, како се мој глас страховито пролама кроз гору а враћајући се, понављан хиљадама пута, кроз поноре и урвине, јечало ми је громовито у ушима поново: ко си? Опалих пиштољ: сабласт стајаше непомично а према мени опружила своје огромне руке. Скочим с' коња, дохватим се ножа али нисам могао маћи ни ногама ни рукама. Свест ми помрча а у исти мах учини ми се, као да је сабласт оживела, поче се кретати, чух јасно тежак бат њених крупних корака. Месец изађе, обасја гору и развалине старог манастира и у један мах, као неком мађијом, учини ми се, као да чујем звона, како звоне на службу божију и од оне огромне сабласти уочих јасно сада прилику стара калуђера, на њему дугачка црна мантија, седа му брада и бркови пали до појаса, обрве седе и дуге а у руци му кадионица: служио је службу божију. Стајаш гологлав и нем од чуда, капу држах у руци и гледах пред собом у колико дивљу, толико и необичну слику: страховита брда са ужасним урвинама и понорима, развале старог манастира и на њима чудновату прилику седога калуђера, како се клечећи са подигнутим очима небу, тихо Богу моли, а сву ту слику обасјаваше месец својом бледом светлошћу. . . Није дуго трајало а калуђер се диже, седе на огромну једну стену, махну руком те му се ја приближих и седох до њега.

„Хиљадама је година, сине — проговори а глас му је потмуло звонио — прошло од то доба али ипак ће остати нова ова приповетка, што ћу ти сад приповедити. Она садржи у себи двоје: страх и савет. Страх, да се у свету не чине више таква дела, и савет, да грешника неће никад мимоћи праведна казна Божија. Чуј дакле! Нас два брата живели смо у селу, коме

СИРОМАХ СЕЉАНИН И БОГАТА ВАРОШКИЊА.

и високо, а ја тако снизу,
 Ја на земљи, а ти небу близу,
 Ти у сјајним дворима у зраку,
 Ја у мојој колеби у мраку.

Куд ме зовеш, кад ја немам крила?
 Залуд зовеш, залуд си ми мила:
 Ја не могу, не смем на те горе,
 Несвест би ме ухватила горе.

Него ћу ти рећи једну смелу,
 Можда просту ал' истину целу:
 Срца наша хоће да се воле —
 Сиђи дакле ти с висина доле!

Сиђи па ме никад не остави,
 Даћу теби неизмер-љубави,
 Сиђи — али ништа не понеси,
 — Чиста љубав ничим се не реси.

Што би злато! Да немамо мира,
 Да нас злотвор ради њега дира?
 Пуна срца доста нам је среће
 А срца нам нико красти неће.

Б. Бранчић.

БРАТОУБИЦА.

ПРИПОВЕТКА М. Ј. ИЛИЋА.

Било је већ дубоко у ноћ зашло а нас се неколицина још задржасмо код газда-Тодора, пијуцкајући и разговарајући се. Газда-Тодор је стари наш пријатељ, богат газда и чувен у околини са свога поштења, у колико он, у толико више његова домаћица, која нас је у овој прилици са задовољством послуживала. Рекох: било је дубоко у ноћ зашло, али — као што је познато — стари другови, који се случајно састану, тешко се растају. Пошто смо се задовољили претресања разних „животних“ питања, започесмо приповедати сваки из своје прошлости по нешто, што је који преживео. Било је очигледаца страшних догађаја: паљевина, арања, убијства и т. д. Чуле се између нас, као простих људи, и приповетке о разним „утварима“ — далеко им лепа кућа! — тек често се у приповедању чула реч: вампир, вештица.

„Знате шта је!“ — рече газда-Светислав — ја не верујем у вештице и вампире, али верујем у — духове. Можда вам ово изгледа мало смешно али — тако је! Ово, што ћу вам приповедати, десило се пре неколико година. Познато вам је, да сам сасвим случајно постао трговац а за тим ово, што јесам т. ј. човек, који се ничим другим не бави, осим да му се приходи од његова имања уредно шаљу. У оно доба, кад се почиње моја приповетка, био сам прост учитељ у селу Н. Учио сам пре тога богословију и мислио, да се зађаконим, а у место тога постадох учитељ. Као учитељ мислио сам

да се оженим и запоим а у место тога постадох трговац и то као што видите и данас — нежењен, матор бећар. Тако то у свету бива али о томе други пут! Главно је ово: још као ђак у богословији слушао сам разних приповедака о вештицама и вампирима али нисам могао нипошто веровати. Не бејаш сујеверан. Све што ми се са убеђењем тврдило, ваљало је и доказати а доказа ми нико није могао поднети. Кад сам постао учитељ, слушао сам такође од мојих сељака далеко више разних приповедака: све су биле испуњене разним сујеверицама али никад нису биле кадре дух ми помутити. Бејаш слободан од тих предрасуда. Па ипак случај један изазва сасвим друкчији правац мишлења у мени. Село М. од мога села бејаше удаљено на два три сахата. Пут је био у колико занимљив дању са своје појетичке стране, у толико страшнији ноћу: висока брда, чији се врхови губе у плаветнилу небесном а окићена бескрајном шумом, страховити понори, из чије унутрашњости — кад их човек погледа дању — вечито се вије магла а ноћу обасјани месечином изгледају фантастични и страховити а на највећем су вису биле развалине старог неког манастира, о коме се проносиле чудновате приповетке — али о томе доцније. Као учитељ сам помало и трговао: прекупљивао сам жито, јечам, овас и т. д. удесном приликом од сељака по јевтину цену, да све то, опет удесном приликом, продам по скупе новце. Шта ћете! Сиротиња је кадра натерати човека на разне шпекулације. Имађах

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ти мислиш сада. Родитељи нам беху давно помрли. Бесмо нежењени. Старији ми брат беше мирне и благе нарави и у опште ћутљив. Он је и управљао кућом. У толико више бејаш опет ја необично живе и веселе нарави. У том добу, о коме ти причам сада, волео сам у селу једну цуру. Беше то најлепша девојка у округу, жива, весела, разговорна, исто к'о и ја, само што је она и предамном весело ћететала, док сам ја пред њом увек као заливен ћутао. Ноге су ме издавале, свест ми је мркла, дрхтао сам, не знам зашто, кад год сам је срео. „Она мора моја бити, она не сме другог волети, — премишљао сам — јер је ја од свију њих највише љубим.“ Па ипак ту своју љубав тајио сам од целог света па и од ње. Једном се кренух по слом у село, из ког ти долазиш. Брата ми не беше код куће те сам морао сам да се пожурим онамо: имајаш хитна посла. Ваљало ми је овуда проћи. Кад сам пролазио туда, трже ме из мисли некакав шушањ и како сам се пренеразио, кад на овом пропланку угледах свога брата мало нешто намрштена а на грудима му моја девојка, моја прва љубав! Бејаш као луд, свест ми мркну, хтедох је на месту убити, јер ми се у мах учини, да је сва кривица до ње, дочепаш пиштољ, разлеже се страховити пуцањ, она одскочи, врисну и стропашта се доле у амбиз, што је био ту близу, мало затим и мој се брат заљуља и клопу доле на земљу: ђуле му је баш кроз срце пројурило. Страст ме прође а на место њено дође страх и ужас. Као да ми се нека завеса склони са очију и показа сву несрећу, коју сам урадио: та ја сада не бејаш обичан човек, него гадан убица и поврх тога — братоубица! Од то доба почињу све моје несреће. Избегах од власти и тумарних у свет али нигде не имадох станка: деца се плашила мога страховитог погледа а људи су га се уклањали. Напоследку се одвојим сасвим од осталог света, у самоћи, мислио сам, наћи ћу жељнога покоја али ми самоћа још веће ужасе изнесе пред очи: живо сам гледао прилику свога брата, из отворене ране на грудима лила је крв а поред њега стајаше бледа његова песуђеница па и онда — и онда ми изгледаше бајна њена слика. . . Напоследку до тога дође, да ми се чинило, е ме као живи свуда узастопце прате, чинило ми се који пут, као да чујем братовљев глас, али не разумедох речи: не знадох, беху ли то речи опроштаја или — проклетства! Живот ми такав напоследку додијао. Кренух у отаџбину. Кад сам ступио овде на

место, где сам урадио свој страховити злочин, ту стајаше сазидан леп манастир. Сељаци беху на том месту укопали њихова мртва тела, и — зар промисао Божија — сложи их, те ту на гробовима њиховим сазидаше манастир. Одмах сам се решио. Станем у калуђере: хтео сам испаштати у најгрознијим мукама, хтео сам изагнати из срца сваку грешну мисао и ту — на гробу мојих жртава — тихо се молити Богу за опроштај, јер мала би казна за мене била — смрт. Па ипак поред свега тога светога живота, било је у мени нечег демонског: то је помисао на њу. Чинило ми се, да ће ми се и на оном свету дух помутити ако бих њу застао у загрљају мога брата. О, то није била обична ватра, што је буктила у моме срцу, већ — пакао Несрећа ме и овде иста гонила. Свет се мало по мало поче одбијати од цркве и она за кратко време сасвим опусте, зараза удари у овај крај — чинило ми се, да сам је ја сам створио својим кужним дахом — другови ми једно за другим помреше и ја морадох својим очима гледати, како време скида камен по камен са овога светога храма, а мало за тим у место њега гомилу тужних развалина. Али све муке и несреће, које препатих, злочин, који изврших, дух братовљев, који ме је — чинило ми се — узастопце пратио, свети позив, коме се посветих — ништа не беше кадро утолити лудило, које ме је сналазило при помисли на њу. Једне вечери сеђаш пун очајања на овом истом месту, поред мене, као што видиш, зијао је страховито понор, бејаш занет својим мислима и молитвама, у један мах погледах доле: на дну понора угледах њу — то беше жива њена слика — како седи, месечина, која је сијала као сад, обасјавала је њено бледо али прелено лице, она је канда нешто зборила, учинило ми се к'о да ми вели: праштам ти! Затим к'о да ману на ме руком. Заборавих на себе, нека страховита, дивља сила као да се пробуди у мени те разби окове лажне светиње, заслепих: ти си напоследку — моја! дрекнух и скочих доле у — пропаст. О, младићу, та ме је страст и онда гањала, али још страшније глас с неба, који је звонио као труба, кад ми се дух одвоји од тела:

„Пред тобом су затворена врата небесна. Ниси достојан да станеш пред лице господа — убице! Бог те је проклео и манастир онај, који би служио у славу Божију хиљаду година, пропао је само зато, што си ти својом грешном ногом ступио у њ. Иди! твој немирни дух неће бити примљен на небо, него ће се вечи-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

то виси око развала некадашњег манастира и гробова твојих жртава. Иди!“ Трубио је страховити глас и мој се дух поражен вину земљи доле...

Старац за часак ућута али у исти мах зачу се од некуд како петало кукурекну. Ја се тргох и погледах око себе: лежао сам више наслоњен на једну стену, зора је већ блистала на истоку, око мене нека света тишина а у место стара калуђера стајаше на сред друма високо на земљи исправљен огроман пањ од некаквог грма, који имађаше два крака као две руке; мој је коњ мирно пасео на неколико корачаји даље од мене. Скочим на ноге. Бејаш збуњен, не знадох шта да мислим: да ли сам — загрејан вином — клонуо с коња и заспао овде а у сну — узбуђен оним приповеткама — сањао оно, што ми се чинило, да је на јави било или сам заиста све то на јави гледао? Узјахам коња и размишљајући о томе вином се доле низ брдо. Кад се и нехотице окренух и погледах горе: раст је и сада стајао онако исто на сред друма, његова су два крака изгледала као две ду-

гачке руке, које су, чинило се, хтеле у своја огромна наручија да загрле цео исток, који се руменио обасјан првим зрацима јутарњег сунца...

Од то је доба, браћо моја, — продужи приповедач — доста година прошло, али је тај догађај или — ако хоћете — сан учинио тако жив утисак на мене, да и данас, само ваља да склопим очи а предамном као каквом мађијом искрсну оне високе горе, амбизи и провалије а на врх тих планина развалине старог манастира, седи калуђер, како се клечећи Богу моли а поврх свега тога месец, који сву ту слику обасјава бледом својом светлошћу! . . .

*

Приповедач умуче а у друштву отпоче весела граја. Већина је тврдила, да је извесно био пијан а помало и страшљив, па кад је ноћу наишао на пањ а њему се учинио калуђер, те се од страха скљокао с коња и онако пијан заспао а у сну привиђао којекаква страшила...

„Па ипак, браћо!“ — рече приповедач опраштајући се са друштвом — ја верујем у духове!

АСАН-АГА И ЊЕГОВА ЉУБА.*)

Приближежно Ђорђе Свитлић, учитељ у Бјелини.

алио се Заимовић Мехо:

„Љубио сам тридест ђевојака,
„И четрест ниџахли¹⁾ невјеста;
„Бепшег лица обљубио писам,
„К'о невјесте Асан-агинице!“
То зачује ага Асан-ага,
Љутит ага кући одлазио;
Далеко га љуба угледала,
Са чардака са џамли-пенџера,
Ишетала на авлинска врата,
Отвори му на авлији врата,
Руке шири, да му ђурак прими;
Ал је ага руком отискује:
„Себи руке, божја невјернице!
„Чуо јесам, казују ми људи,
„Да се фали Заимовић Мехо,
„Да је твоје лице обљубио!“
Љуба му се тврдо заклињаше:
„Није ага, живота ми мога,
„Вјеруј богу и срдашцу моме,
„Да ме није ни очма видио,
„А камо ли лица обљубио!
Нешће ага љуби вјеровати;
Већ он иде на горње чардаке,

Са чивије сабљу доватио,
Па силази на мермер-авлију.
Оштру сабљу држи у рукама,
Па говори вјереници љуби:
„Или волиш сабљу цјеливати,
„Или волиш лучем свијетлити,
„Ил се натраг у род повратити?“
Говори му вјереница љуба:
„Волим твоју сабљу цјеливати,
„Него лучем теби свијетлити,
„А нећу се у род повратити,
„Већ те молим, аго Асан-аго,
„Причекај ме на мермер-авлији,
„Док ја узмем турски авдес на се,
„Да се молим богу по закону!“
Оде љуба у зелену башчу,
А у башчу под жуту наранчу,
Па се моли богу по закону.
У том дође ага Асан-ага.
Моли му се вјереница љуба:
Немој мене младу погубити!
„Ако ми се, аго, не вјерујеш,
„Да сам млада чиста срца била,
„Ђе ми пала са рамена глава,

*) Ову сам пјесму чуо од једног овдашњег Турчина, Ариффа Рудаља

„Ту студена вода провирала ;
 „Ће ми црна крвца прокапала,
 „Туде никла замбак²⁾ и ружица ;
 „Ће ми пала из рамена рука,
 „Туде слатка крушка проникнула,
 „Бехарила³⁾ и родом родила,
 „Што ми тјело земље прифатило,
 „Ту се ново турбе⁴⁾ саградило,
 „Прије зоре нег изгрије сунце!“
 Асан-ага сабљом замануо,
 Сабљом ману. осјече јој главу.
 Летећи јој глава проговара :
 „Ал нека те, ага Асан-ага!!
 „Богме си ме праву погубио,
 „Е да бог да, ти се разболио,
 „Логом леж'о дванајет годинаца ;
 „Кад ти био у шестој години,
 „Десна ти се страна осушила,
 „Кроз лијеву трава проницала,
 „Све од мене алала⁵⁾ тражио,
 „Ја ти никад алалити нећу!
 Тад се ага врати на чардаке.
 О чивији сабљу објесио,
 Довикује своју стару мајку :
 „Донеси ми калајли ибрика,
 „Да ја узмем турски авдес на се,
 „Да ја клањам на вагат акшама!“
 Донесе му калајли ибрика,
 Сузе рони стара од очију,
 А брише их са главе марамом.
 Она жали своју милу снау,
 Јер је стару бјеше замјенила.
 А вели јој ага Асан-ага :
 „Не рон' суза, моја стара мајко,
 „Бољу ћу ти снау доводити!“
 Ал не рече ага : ако бог да!
 Вечераше и акшам клањаше,
 Ага леже у меке душеке,

Ага леже ноћу боравити,
 А у јутру добро поранио,
 Да укопа вјереницу љубу.
 Сиђе ага у зелену башчу,
 А у башчу под жуту наранчу,
 Ће је своју љубу погубио.
 Даде му се нешто погледати :
 Ће јој пала са рамена глава,
 Ту студена вода извираше,
 Ће јој црна крвца покапала.
 Развила се замбак и ружица,
 Ће јој пала из рамена рука,
 Туде слатка крушка проникнула,
 Бехарила и родом родила,
 Ће јој тело на земљицу пало,
 Ту се ново турбе саградило.
 Ту мелећи⁶⁾ љубу закопали.
 Кад то ага очима видио,
 Бирдем⁷⁾ агу зима уфатила.
 Он се врати натраг у чардаке,
 Довикује своју стару мајку :
 „Стери мени мекане душеке,
 „Стери, мајко, дуго и широко,
 „Дуго ћу ти, мајко, боловати!“
 Леже ага болест боловати,
 Свако јутро на гроб одлазаше,
 И од љубе алала тракаше.
 Кад је био у шестој години,
 Десна му се осушила страна,
 А кроз лијеву трава проницала.
 Опет љуби на гроб одлазаше,
 И од љубе алала искаше.
 Ал из гроба нешто проговара :
 „Ти не тражи од мене алала,
 „Ја ти никад алалити нећу!“
 Кад потпуни дванајет годинаца,
 Тад умрије ага Асан-ага.
 А оста му саморана мајка.

1) Вјенчаних. 2) Један цвијет. 3) Процвала. 4) Код мухамеданаца значи то исто, што је код нас црквица, капелица у гробљу по великим градовима. Али они то „турбе“ не граде по гробљима општим, него на гробу или код гроба појединих заслужних лица, које у своје свеце уброје и тако поштују. 5) Опроштаја. 6) Анђели 7) Одмах.

РАЗНИ ПУТЕВИ.

ПРИПОВЕТКА МИЛАНА САВИЋА.

(Наставак.)

Нећу тим су Милића посла коле у Срем. Док је ишао кроз Каменицу, није много гледао око себе, тек кад је дошао у планину, поче се мало ведрити у њему. Свеж зрак, који је из шуме ђарлијао, упливисао је добротворно на њега. Заустави коле и сиђе се да пешке иде

кроз тај красни предео. С леве стране провалија, с десне шума и планина. Груди су му се шириле и он је осећао у тај мах неко песничко расположење у себи. Још никад није покушао да спева коју песму а сад му се песме наметаху и саме.

Кад се попео горе на венац, седе опет у коле.

Друм је водио још једнако кроз планину и тек кад се приближио Иригу, постаде предео мало питомији. У Иригу се није задржавао нимало, одмах савије на пут, који је водио у манастир Раваницу, камо је у неко доба и приспео.

Теофан и с њиме још један калуђер дочекали су га лепо и одмах су га одвели у собу, коју су спремили за њега. Била је то лепа соба са изгледом у башту и планину. Милић се баш обрадовао, што има такву собу и искрено се захвалио Теофану, што му је ту одредио да станује.

— Овде вам неће нико сметати, рече Теофан, ту можете радити што вам је воља. Ако рано раните, даћу вас свагда пробудити још у зору. Иначе, кад је време, да се једе, позваће вас на то свагда манастирско звоно, а ћаку сам дао налог да вас и позове, ако га не бисте чули. Ево, изволите се мало очистити; знам, да је била прилична прашина на путу.

После тих речи уклони се Теофан и остави Милића самог.

— За иста леп стан, говорио је овај у себи. Преда мном башта са лепим воћњаком и са малим кућерком на брежуљку. Тамо на десно равница, равни Срем а на лево планина, густа шума, благословена Фрушка. Ах, да ли ћу наћи мира, који ми је тако потребан!

Милић погледи још једаред у предео око себе, за тим се окрене и поче се чистити од прашине.

— Па и овај други калуђер као да је питом, говорио је даље у себи, бар на први поглед не изгледа ми тако баучки, као што ми већ појам о калуђеру изгледа. Но, видићемо, како ће се развити ствар.

Милић се међу тим удесио и изашао из собе да се мало обазре по манастиру. У ходнику се нађе с Теофаном, који му рече, да су му кола већ отишла у Нови Сад. Милић му рече, да би волео да види цркву на онда ризницу.

— Немојте сад, одговори Теофан, хвата се помало већ сутон, па нећете моћи видети добро. Оставимо то за сутра. Како нам црква и манастир изгледају с поља, то видите. На жалост, не оправља се ништа. Манастире би требало држати или у реду или их напустити са свим. Верујте ми, да не бих имао против тога, кад би се догодило ово друго. Гл-дајте само, колика је ово зграда, а у њој смо нас двојица, архимандрит и слуге! Ах!

И Теофан подигне руку и мане жалосно њоме.

И Милић је одобравао главом.

— Да вас је много у једном манастиру, живили бисте још горе, рече лагано и погледи Теофана.

— Та, одговори овај, имате нешто и право; али можда би онда боље пазили један на другог. Овако држи сваки, да је манастир његов, а онако би множина становника угушила ту себичну мисао. Будите уверени, ја калуђере знам.

— А какав је овај други? запита Милић.

— Прост човек, који толико зна, да може читати и писати, и свету литургију одслужити. Иначе је и у њему већ појама. И он би хтео, да је намесник, па интригира против мене.

— Толико дакле зна, примети Милић.

— Но ипак су му интриге незнатне, настави Теофан, а ја га блажим тиме, што му остављам пољску радњу и тек само по кад кад одем да прегледам све. Видићете га само, како озбиљно уме да ћути у трапезарији, но не дајте се преварити. он не зна, ко сте ви, држи вас за мога рођака. Да зна, да сте ви главом уредник „Заточника“, ево мене, ако ме не би денунцирао и ми већ за два дана не бисмо имали истражну комисију овде.

— Ја му се да богме нећу одати, насмеши се Милић.

— И немојте. Ако случајно дозна, рећи ћу, да нисам знао ни ја, да сте ви тај опасан човек, рече Теофан. Но збиља, шта ми ради доктор?

— Поздравио вас је, одговори Милић, али он једини зна, где сам ја, а замолио сам га, да не каже ником. Можда ће доћи на један дан.

— Радовао бих се томе, рече Теофан.

У тај се мах зачује звоно, које позива братство на вечеру.

— У манастиру се раније вечерава, рече Теофан, треба раније лећи, да се може раније и устати, на молитву и рад. Ако је по вољи!

Милић пође ћутке с Теофаном и уђе у трапезарију, где су већ затекли другог калуђера, оца Самујила. Теофан понуди Милића да седну. Прочеље је остало празно, ту је седио архимандрит, до прочеља десно седне Милић а до њега Теофан, преко пута од Милића седио је отац Самујило. Иначе није било никог више. Два ћака служила су за столом. Кад су вечерали, хтеде Самујило да устане, али га Теофан задржи, говорећи му, да остане још неко време госту у почаст. Самујило није дао то себи двапут рећи. Ђаци донесу још коју боцу вина и разговор се наставио живо. Кроз отворене прозоре ћарлијао је свеж вечерњи ваздух у трапезарију и угнао је множину разних бубица, које су летале око лампе и свећа.

Разговор су водили Теофан и Милић. Самујило је само ћутао и празнио чашу, било на позив, било и без позива.

— Богме је ова трапезарија велика, примети Милић, ретко има у њојзи много гостију.

— Догоди се то. одговори Теофан, само ретко. Највише их има, кад је слава. Али још је нисте ни видели целу. Јесте ли гледали онај дувар тамо?

— Гледим непрестано на њ, рече Милић, не могу да будем на чисто. Све ми се чине неки бауци по њој.

— То је насликана косовска битка, рече Теофан, само штета што је зид већ јако попуцао.

— Баш да је видим, рече Милић, узме свећу и пође к дувару.

— Неће вам бити јасна, мрак је, примети Теофан, гледајте је сутра опет.

Међу тим се Милић приближио дувару и пажљиво је гледао слику. На питање његово, ко је сликао ту слику, није му Теофан могао одговорити а Самујило је ћутао и тако. Милић се опет врати.

После неког времена подигне Теофан совру, допрати Милића до собе и опрости се. Али овом није било до спавања. Сиђе се у башту и поче се по њој шетати.

— Сад се сећам да је Машић негда написао листак „Ноћ у манастиру,“ говорио је у себи, баш сам радознао, да ли ће се то, бар из далека, и са мном збити. Ова тишина око мене, која има још своју ванредну чаролију у томе, што је баш манастирска, чудновато утиче на мене. Чини ми се по кад кад, као да ме облећу дуси давно минулих црних калуђера са својим црним мислима и намерама.

Милић застаде на тренутак и поче око себе гледати.

— Да, да, настави свој говор, па још ова дрва пружају своје лиснате руке на све стране а месец, који ено тамо већ хоће да зађе, омотава их неким тајанственим велом — чудноват приказ! Па, и Милић се чисто трже, па шта ради сад она? Да сам у овај мах видовњак, дао бих све на свету. Али и без тога ми се чини као да знам, шта ради. Она спава и варљиви санак лелуја јој пред унутрашњим видом слику оног — несретника, који није заслужио ни да живи а камо ли да она мисли на њега! Али можда ће доћи к себи, можда ће бити човек од њега... можда! Али до тог узвишеног степена неће се моћи никад попети, да буде вредан њене љубави. Таква девојка! — Ах, манимо се тих немилих слика. Чини ми се, да ћу још посетити фаталиста. Та друго ми што и не остаје.

— Месец је већ зашао, настави Милић после мале почивке, мрак се спушта на земљу, тишина је још већа; како оно вели Гете:

Über allen Gipfeln

Ist Ruh;

In allen Wipfeln

Spürest du

Kaum einen Hauch;

Die Vögelein schweigen im Walde.

Warte nur, balde

Ruhest du auch.

Време је збиља да идем и ја. Лаку ноћ! шаптао је Милић и погледи преко планина далеко, далеко. С пуштеном главом корачао је кроз башту и упутио се у свој стан. Још једаред погледи на планине и с уздисајем уђе у манастир.

XVIII.

Неколико дана провео је већ Милић у манастиру; редован живот без икаквог душевног или телесног напрезања. У цркви је био, био је и у ризници, да види оно мало остатака негдашње славе и величине свога народа. Чудновато га је дирнуо тај приказ, и дуго се није могао решити, да одступи од земних остатака последњег цара српског. С побожношћу, с каквом није до сад гледао ништа на свету, стајао је пред њивотом кнеза Лазара. Какве ли се мисли нису родиле у њему! И свагда, кад год би изашао био из цркве, упутио би се у планину, јер у расположењу, у ком је био, није могао ни гледати живог човека а камо ли се још и разговарати с њиме. Шума и планина била су му најмилија боравишта; ту је нашао себи згодно место, камо је свагда одлазио, кад се већ находао по шуми. Место је то било песничко: у плитком просеку, крај бистрог извора истесао је себи просту клупу између два горостасна храста. Над њим и под њим шуштало је густо лишће. да је једва могао видети небесно плаветнило. То шуштање и цвркулт тица било је једино, што је давало живота од себе; иначе свуд нема, света тишина. Милић је амо свртао тек одмора ради а никад није носио уза се књигу или хартију. Изгледало му је то као да је с неким у друштву, а њему је требала самоћа. Замишљено, наслоњен на хрст, седео је Милић по вас дан на том месту, и био је најзадовољнији, ако му ни тице нису сметале; једнозвучан ромор малог извора био му је већ тако обичан, да му није ни сметало. Ћутао је тако по читаве сате и да није долазио с калуђерима у додир, одвикао би се можда и од разговарања. Тек кад је био у својој соби и прешао све, о чему је премишљао, бележио је по нешто у своју књижицу, што ће му доцније, кад опет дође међ свет и опет стане писати, од потребе бити. Али то су биле само кратке белешке, афоризми, око којих се дао нанизати читав низ разних мисли. Главни предмет његовог раз-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

мишљања била је да богме Љубица, и ма да се трудио, да на њу и не мисли, редовно би се ток његових идеја слио у ту слику а он је се онда придржавао и не мислећи, да на њу мисли.

Једном, кад се опет после дуже шетње приближи свом обичном месту у шуми, био је зачуђен, кад је спазио, да на клупи његовој седи момче и да прутећем шиба по малом поточићу. Милић није хтео да му смета, већ је стао на горњој стази и са осмехом на лицу гледао је у мирну игру тог момчета. Гледао га је доста дуго, и већ хтеде за данас да напусти своје сањарије и да се уклони, кад се момче диже и њега спази.

— Ваљда сам заузео ваше место, рече лаганим гласом. немојте се срдити, ево вам га опет.

— Не чини то ништа, одговори Милић и приступи му ближе, седи само, ако се добро осећаш овде.

— Ех, далеко је од доброг, уздане момче и погледа зловољно на земљу.

— А шта те тишти? запита га Милић, у коме се из ненада пробуди неко саучешће према момчету.

— А шта да вам приповедам, одговори момче, кад вас неће занимати.

— Можда и хоће, примети Милић.

— Е па хајде, рече момче; оставила ме је девојка.

— Па то те боли? запита Милић.

— Боли ме, боли, одговори момче, па сам за то и дошао у шуму, да се изјадам овде, кад не могу пред људима. Та и тако ме неће разумети!

— Имаш право, прихвати Милић после мале почивке; видиш, не иде ни мени боље....

— А зар нисте већ ожењени? запита га момче зачуђено.

— Е, код нас варошана не иде то тако брзо, рече Милић, па опет можемо и ми осећати, што и ви сељани.

Момче није на то одговорило ништа, само је живље почело ударати по нежним талашчићима малага потока.

— А шта мислиш сад да радиш? запита га Милић радознано, држећи, да ће његов одговор можда и њему бити кажипут.

— Кад сам дошао овамо — има томе већ неколико сати — био сам врло рђаво расположен, одговори момче, и да сам гдегод наишао на њу или на њега, не знам шта бих радио. Али овде, на овом месту, стишао сам се. И не хотећи, случајно, лупкао сам по води и видео, како ми долази талашчић

за талашчићем на сусрет, а онај, који сам ошинуо мало пре, роморио је даље као да му се није десило ништа. Видите, господине, то ме је научило мало памети, те сам наумио да се чиним и ја невешт, јер не само да је то наметније, него ћу тиме и стару дику своју наједити. Шта више, наумио сам да потражим другу, нову дику.

— Па зар можеш своју дику тако лако заборавити? запита га Милић.

— Е, могу да! одговори момче. Али шта знам радити? Нећу никако да се једем, бар нећу то показати, а пред њом најмање. Кад узмем нову дику, она ће видети, да ми није стало до ње, па ће се онда она јести од пакости.

— Ти си неки чудак, рече Милић.

— Шума ме је научила на то, шума и овај поток, одговори момче. Али време је да се иде. С богом, господине!

— Чекај, да идемо заједно, рече Милић, данас ти је друштво од потребе, а с ким ћу се боље провести него баш с тобом.

— Ја ћу у Врдник, рече момче, а ви?

— Ја ћу у манастир.

— Онда имамо један пут.

Обојица се крену кроз шуму у манастир. Кад су били већ близу манастирских врата, опрости се момче од Милића и упути се у село.

— Зар нећеш унутра на чашу вина? запита га Милић.

— Вина не пијем а калуђере не марим, одговори момче и настави пут, док није заишао за цбунове.

Милић је гледао за њим, док га је могао видети а кад је момче заишло, уђе у манастир и пође према својој соби. На путу се нађе с Теофаном.

— Ево сам вам набавио неколико бројева „Заточника,“ рече му калуђер, али морате их читати у соби, јер нисам рад да их види когод у манастиру. Одмах би ме денунцирали.

Милић се захвали Теофану на љубави и оде у собу да види, како иде лист и без њега. Требало му је друштво. Од кад се разговарао са момчетом попустила је озбиљност у њему и он је осетио потребу да сазна, шта ради свет и ван ове манастирске самоће. Нагло отвори завежљај и поче читати по „Заточнику.“

— Аха, Поповић баш пише чланак за чланком, говорио је себи, па и Лазић и гле, и Машић, но баш им захваљујем. Добро пишу, добро. Па и тај новајлија држи се добро.

(Наставиће се.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СУЛАМКА.

ЖАЛОСНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА. НАПИСАО ФРАЊА КАЈМ.

ПРЕВЕО БЛАГОЈЕ БРАНЧИЋ.

(Наставак.)

ДРУГИ ЧИН.

ПРИЗОР ПРВИ.

Шума, гора, као у првом чину. Лево на бусеновом седишту седи под теребинтом, полак стражњем делу позорнице окренута, Суламка. Наслонила главу на руку а замислила се. С десне стране долазе:

Мирјама, Јервоам с копљем и ловачким огртачем.

Мирјама.

Знам, како ти је. Кад нам умре ко,
Тад нема краја плачу. Љути бол
Потресе срч — ал' то за мртвим бар;
Но ко да живу, тужан, оплаче!
Гле само! (Обоје застану.)

Јервоам.

Идем, јер је призор — ох!

Мирјама.

Не, стани! Немој ићи у шуму,
Већ саслушајте једно друго сад.
Гле, откад траје хладно ћутање,
Тај хладни смеј. Говор'те, нека реч
Што мож' од греха опет поправи.

Јервоам.

И не чује нас. К'о заливен туч —
Претворила се нѐма у камен.
У Јерусалим вуче срце њу —
Јест, за Сионом жуди — п'онда цар!

(Мирјама)

О, ти си добра, ти ми тешиш јад
Саучешћем. Да тебе запросих! . . .
Ти имаш срца и спрам туђина
И за њим плачеш, кога не волиш,
И бол му блажиш. А та, та је — кам.
Но, што се трем? Зар нисам човек ја?!
Еј, борче, храбро! Ради цуре те
Ти поста жена! Лепо! Жена, ја,
Због цуре, што ми мача презире! . . .
Пих! Баш сам! Не, не могу трпет' срам,
Да гледам њу. — Хајд, напред у гору!
О, онде пушти грање над-а-мног,
Заглуњуће ми борбу груди гром.
И тебе тад ћу вргнут', мачу ти,
С шакалом ћу се, с чудом хрвати,
На живот мој нек зверје скочи све,
Нек не знам само, ко сам сад због — ње!

(Хоће на десно преко позорнице.)

Мирјама.

Стан'! Ја те молим; да је пробудим!

(Прилази к Суламци и дира је по раменима. Суламка прене,
гледи и устаје)

Суламко, устај, ој, разбери ум,
Ми нисмо звезда, што нам земљи сја
У ноћи само, а док траје дан
Тад другом свету. Сестро, шта смо ми?
И ми, к'о и ти, знамо плач и клик —
Ти не смеш једно заборављати:
И ти си наша.

Суламка (корачајући напред).

Него, да чија?

Ма да ме знате само карати —
И опет, бедну, само карати.
Да! То је зло — ал' — друкче не могу.
Не траж' од тике, да ти као цвет
Мирише — ил да цветац запева;
А мене, ман'те, ја нек будем — ја!

Мирјама (показујући на Јервоама)

А он?

Суламка.

Он?! Наћ' ће више радости
Нег јадâ ја у мојој пустињи.
Јер што ја живим? Он је отиш'о,
Он није ту — за њим ми душа мре,
Нек ја то носим. Ман'те!

Јервоам.

Доћ' ће он!

О, он ће опет доћи. Теши се!
То није новост. — Ти ћеш певати
Цар њежно срце лако освоји.
А леп је! Него на крај помишљај!
То, што те моли седи отац твој
И сваки дан Мирјама светује
А и Симон не таји — шта је то?
Не одјек бола мог — већ истина!
О, ја бих мог'о, да је на твој спас,
И срце своје, веруј, растрћи,
Јер тебе волим изнад срца свог —
Ал' то је пропаст твоја, срећа не!

Суламка.

О, и ти збориш, к'о што збори слеп
О јарком сунцу, небу плаветном,
О светлом сјају зрака вечитог —
Не беше живот то, то беше мрак:

Све беше сан, док њега не познах,
Сад живим!

Мирјама.

Не, сад спаваш, сестро, тек,
О Соломону ја најмање смем
Да сумњам — он ми чедо избави!
Но у матерњој својој љубави
Још нисам слепа, видим, проничем,
Где лежи и не лежи сестрин спас.

Јероваам.

Ту лежи — срам! Та тисућу
Бешчасних, гадних цура ено му!
Ти не роди се за играцицу —
У мени сикће гњев и љути плам:
Још не знаш, шта ти прети!...

Суламка.

Сад ни реч!

Заклела сам се, пре нег буде то:
Суламка ће у бездан скочити.
Ал једно само, једно можно је:
Соломон да ме љуби ватрено —
К'о њега ја. И тад вас прекор ваш
Осућује — ко пена нестајућ'.
Па он ће доћи, доћи брзо још
По Суламку, по жену љубљену —
Ил' неће доћи — па да умрем ја?
Искренија је, слађа ми је смрт
Нег век без њега. А ти, Мирјамо,
Тад негуј оца — а Јероваам
Нек стегне бол, па и он и ви сви
О мени друкче суд'те: „Судбина!“
Нек каже један — други друго што:
„К'о када уђе гост у худи дом,
Баш тако љубав нађе њену груд!“ —
„Гле, било негда, куц'о живот драг —
А сад је прест'о, прест'о за навек“.

Јероваам (узрујано).

Помамићу се; напред, у шуму!

(Окрене се.)

Ал тебе жалим. Он је само крив.
Јер укра се к'о гуја под љуском,
Обуче, свирач, лаку хаљину,
Укану теби отров у ухо. —
И вратиће се — можда т' љуби још,
Док дође друга можда, смелија:
Твој лик потавни, остане ти срам.
— Опомињах те, дево несретна,
То сад су речи за времена сва!

(Оде брво на лево.)

ПРИЗОР ДРУГИ.

Мирјама, Суламка, без Јероваама.

Мирјама.

Па њега вређаш! Не, не спомињем
Твог оца старог, што те преклиње
И што ћ' умрети, кад му тако ти,
Мезимче, свршиш — тако, к'о што ћеш.
Јероваама само наводим;
Јунак ти баца, гле, све под ноге,
Што пуно стече чашћу, мишицом:
И ти све презре — то је ништа, је-л!

Суламка.

Шта, — ништа? Ено, ваш ум не схваћа
И не мож': то је вама лудило!
Знам, ја вас вређам, али — шта ћу вам?!

(С раширеним рукама.)

О, сићи сва на главу овамо
Ти срећо скупа с клетвом љубави!
Да пландујем, а ви ме трп'те — док —
Док писа судба. Ја ћу брзо, знам,
Умрети — век ми неће бити дуг.
А онда нек ми гроб ко окити
Ил' љубицом ил' дивљом ружицом
Па дивљу ружу зовт'е — Суламка.

(Падне Мирјама на груди.)

Мирјама.

О, јадно срце! Ја те добро знам,
Па знам те, да си чиста, велика;
Чуј, ја те молим, плачем, преклињем,
Победи такав бедни осећај.
Та свиснуо би отац — свисла ти! —

Суламка.

Па нека мене; смрт је мени лек.
Но зашт' да умрем? Не смем живети?
Зар само ја? Гле, свуд се бели свет
И цвати све. Чуј жубор потоков,
Чуј тице, песме, чуј их, Мирјамо;
У срце ми је гледн'о. У оку
Стајаше врела речца: доћићу!
И вратиће се, сестро, вратити,
Па кајаћеш се, шта си рекла сад!

Мирјама (хватајући Суламку за руку).

Стан'! Ћути! Сестра ништа не може —
Ал' вероваћеш старом оцу свом.
Слеп боље види, нег' и ја и ти.

(Обвије руке Суламци око врата па је изведе.)

(Наставиће се.)

НАЈСТАРИЈЕ СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

IV. Л Е Г Е Н Д Е.

(Наставак.)

Ево како поделише свет:

Зевс беше бог неба и земље, отац и владалац свију других богова. Њега сви поштоваху.

Хера, сестра и жена Зевсова, беше краљица неба и богова, и покровитељка брака.

Посејдон, брат Зевсов, беше бог свију вода и управљаше морем.

Арес, син Зевсов и Херин, беше бог рата и сваке силе, која руши и разорава.

Деметра, сестра Зевсова, беше богиња земље, особито земаљскога плода.

Хестија, сестра Зевсова, беше богиња огња, особито домаћега.

Атена (или Палада), кћи Зевсова, која излети из главе Зевсове, беше богиња мудрости, покровитељка знања и вештина.

Хефајст, син Херин, беше бог ватре и покровитељ свега онога, што се ватром да створити.

Хермес, син Зевсов, беше покровитељ трговине, вашара, лука, друмова и т. д. Он је бог сваког проналаска.

Аполон (Феб), син Зевсов, беше бог сунца, предводич муза, покровитељ стрељања, свирке и песништва, пророка, врача и стада.

Артемида, кћи Зевсова, богиња месеца, покровитељка лова.

Афродита, кћи Зевсова, покровитељка љубави.

Сви ови дванаест богова живили су на високом брду Олимпу, који се врхом својим што по веле до неба попео, и отуда су и у небо улазили. На том брду се саветовали, а Зевс је председавао.

Осим ових богова био је још и бог Хадес, брат Зевсов и подземалски бог, владалац доњег света. Било је још и више мањих богова, који су имали своја блага, која им припадеше у оној подели света. Једному допаде, да буде бог вина, другому да буде бог сунца, други опет да буду: богиња месеца, богиња јутарње румени, бог ветрова, богиња правде, бог љубави, бог богатства, богиња среће, богиња небесне дуге, богиња здравља, бог сна и много више таквих мањих бића било је код грчкога народа, који је за сваки поједини догађај, који бива у природи и људском животу, замишљао неко биће, које њим управља. У Грка ћемо наћи и вила истих онако-

вих, каквих нађосмо у Срба, они вероваху у рај и пакао, као и ми што верујемо, и још много више празноверица наћи ћемо него у нас тако, да се без зазора можемо послужити старим претхришћанским веровањем код Грка, ако смо ради да протумачимо наше легенде и у њима расветлимо оне моменте, који задиру у прастару веру нашу.

Тим ћемо не само расветлити мало наше старо веровање, него ћемо ући у траг причању народном из најстаријега доба нашег, а то причање нам народ опева песмом, која је морала бити са свим другога садржаја и обима, него што су до данас сачуване.

До сада упознасмо се са старом вером у неких арских народа, за које рекосмо, да су својом некадањом заједницом сродни са Словенима. У опште дакле о вери тој можемо рећи, да у њојзи не гледамо ништа друго, до ли обожавање природе и природних сила и појава, које с тима бивају.

Кад смо се дакле с тим у неколку упознали, а мислимо, да ће то бити довољно, упитајмо се, какова је била стара вера у Словена, којима припадају и Срби.

На оваково питање нећемо моћи много одговарати, јер нам се не сачуваше књижевни споменици, као у других народа, из којих би могли о том више читати. Ми Срби кано да врло мало градива имамо за ту радњу. Али ипак приче и најстарије — предисторијске — песме наше надокнадиће нам у неколку ону оскудицу у књижевним споменицима, у којима би могли доста сигурно наћи и читати оно, што желимо. Ми ћемо наћи у њима ипак таквих места, из којих ћемо се колко толико упознати са нашом старом вером тако, ако упоредимо такове приче и песме са причама и песмама сродних нам — арских народа. С тога су нам и важне такове приче и песме, и много важније, него што многи мисли, који их прочита, да нађе у њима само забаве.

У току ове радње напоменусмо већ нешто из митологије словенске. Пођимо сада даље и упознајмо се са старим веровањем код Словена у опште, да видимо, дал ће се у том слагати Словени са својим суплеменицима, арским народима, — о којима до сада писасмо. Кад смо се упознали и са старом вером код Словена у

опште, онда се латимо наших легендарних песама, можда ћемо тада о њима лакше моћи што написати, да им боље упознамо важност њихову.

Сва предања и већина учених људи сведоче, да су Словени поштовали једнога бога-богова, почетника и створитеља неба и земље, светлости и буре. Њему су потчињени и њега слушају сви богови, као што слушају свога старешину сви чланови једне задруге. У једном словенском књижевном споменику помиње се име тога бога, а то је: Сварог, и као што већ споменусмо, значило би то: свето небо. Што дакле нађосмо у старо-индијском: Varuna, који заступа небо, и грчком: Uranos, то би код Словена нашли у Сварогу.

Сви богови морали су и код Словена имати сваки своју силу и власт, којом је управљао у природи. Међу таковима је најсилнији и најстрашнији бог виновник грмљавине, који се код словенских народа назива Перун. У његовим су рукама муње и громови. Возио се по небу на ватреним колима и коњима, који огњем дишу. Разне демоне гонио је ватреним стрелом, а то су муње, пролевао је кишу и надгледао земаљске жетве. Бога громовника беше код Индијанаца, Римљана (Jupiter tonans), Германа (Donnerer), а сви ти су народи са Словенима и још неким другим, како споменусмо, чланови великога индоевропскога племена. Име Перуново помиње се у разним словенским и несловенским споменицима. У Несторовој хроници из год. 907. читамо на једном месту: „и клаше се оружјем својим и Перуном, богом својим, и Волосом скотијим богом, и утврдише мир.“ Из год. 945. читамо: „а који нису

крштени, да немају помоћи од Бога ни од Перуна; — да буде проклет од Бога и од Перуна. Име то помиње се и више пута и на другим местима. Осим Сварога, Перуна имадоше Словени још других божастава, веровали су, да је Сварог, највећи бог, имао синове: сунце и ватру. Јужни пак Словени мисле, да се од тога највећег бога родише: сунце и зора, месец и звезда Даница. Све су то била красна деца небескога светила, извора свега, што живи и постоји. Сунце се назива још и Дажбогом, а у тој речи корен даж, даг не значи ништа друго, до ли оно што горе, дакле би Дажбог морао значити „бог, који горе“, — бог сунца и ватре. Руси су га називали и Дадибогом, т. ј. богом, који је даровао светило. Осим тога поштоваху Руси Велеса, који је даровао летњу пашу и заштићавао говеда. Полабски Словени су га поштовали у имену Триглава, као господара неба, земље и подземља, замишљајући га себи, да је имао три главе. Осим тога звали су га и Сватовитом, који је имао четири главе, јер је он створио четири годишња доба: пролеће, лето, јесен и зиму. Звао се и Јаровитом, Јутрбогом, богом пролећа.

Осим ових имамо споменика, у којима се помињу богови ветрова, буре и непогоде. Такав би се звао: Стрибог. Било је и других божанствених бића. Тако се помиње: Радгост, (различно пишу то име), биће да је био бог рата. Кип му беше од злата са златном титом на глави а представљао је млада војна. Погода беше бог доброга времена и пролећа. Има и више других имена, којима се зваху поједини богови.

(Наставиће се.)

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

 ЗЕДАН ПОГЛЕД НА ШКОЛУ. Хигијенска студија дра Лазе Стефановића. Прештампано из „Народног здравља“. Београд. Краљевско-српска државна штампарија. 1884. стр. 58 на 8-ни.

Обрадовали смо се, кад прочитасмо у „Одјеку“, да је изашла ова студија прештампана из „Народног здравља.“

Како је у „Народном здрављу“ нисмо читали, наручили смо таки горњу књижицу а у нади, да ћемо наћи у њој много што-шта, што се односи на

школу, ма да је ово само *један поглед на школу.* Држали смо, да ћемо у тој књижици имати прилике, да се упознамо са школом у Србији, јер писац тамо живи, и, као што доцније и читасмо, бави се са хигијеном у школи. Да је овако. вели нам писац на стр. 24.: „*по нашим сопственим искуственима у стању смо, да констатујемо то исто — главобољу — код ђака учитељске школе и богословије а у неким датим приликама и код гимназиста.*“ Затим још на стр. 29. и 48.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Међутим у овој студији нема ништа о основним школама по српској краљевини. На месту на два-ли спомињу се школе у Београду, па и у опште све школе, где год их има. Ту се вели: „које су — школе — свуда а нарочито у Београду испод сваке критике.“

Као што каже писац, тако кажемо и ми а каже тако и сваки прави пријатељ свог подмлатка и читавог народа, да на здравље дечије у школама треба јако пазити.

Деца полазе у школу, — писац вели рано —, кад се највећма развијају. На развитак им и умни и телесни треба бодро пазити, јер школа утиче јако на њега. Не може се истина све школи приписати, али ипак много. Шта више велим, да многи највише школу криве због какве несреће у детета. Алти претерују: и кућа је многоме злу крива.

У основним школама је највише деце. Туда су прошла скоро сва деца наша; у гимназије, реалке и друге више школе доспу тек некоја. Са погледом на основне школе треба почети. Основне школе треба добро проучити. Проучити треба, да-л су те школе добро уређене, да-л се ту деци даје много, да уче, да-л је туда чистог ваздуха и колико га треба, да-л деца у тим школама седе по хигијенским захтевима, да-л је доста светлости у соби и да-л им згодно долази, и т. д.

Кад су школе у Београду испод сваке критике, а да какве су по другим варошима и варошицама и селима и раштрканим сеоцетима! Ништа не би племенитије било него само једну једину школу, па била то и београдска, кад неваља, верно описати. Описати је баш онако, каква је; па је прегледати

од најмање ситнице и све, што не ваља набројати. То би више помогло, у приликама нашим, него набрајати по туђим испитивањима, како се добија кратковидост у школама а особито у *западним државама*, како се једнострано криви кичма, како се добија катар желудца, бледоћа, главобоља и т. д. — па онда морати рећи, да се у нас ова ил она аномалија не виђа у тој мери или да се није ни опазила још.

На што нам говорити о несрећама по туђим школама, кад имамо својих несрећа и то колико још. На што нам писати о туђем злу а наше заборавити. Зашто да лекар лечи на мени туђу болест а моју да и не гледи.

Писац је хтео, да нас упозна са болестима, које се у школи захватају ал којих још није толико у нас. Он нам износи готове већ болести ал слабо и непотпуно у опште тражи томе узрока а најмање у нашим школама. Он се вије по школама туђим.

Зар нам не би знао ни могао писац набрајати, каква се све зла легу онде у нас, где у школи пуно деце предане, па ту, како чујемо, и преноће, где шта више и једу и пију па се и облаче. А учитељ поред тога или не зна или неће да пази на све то, како треба.

Писац нам доказује, по др. Лоринзеру и другима, да је свему злу, свима болестима у школи, легло једино у претоваривању.

У том му дајемо доста за право ал опет не толико, колико би он хтео јер злу, по школама има још много узрока поред претварања.

Држимо, да је ова студија промашила своју цел, што се тиче *наших* школа. С. М.

ЛИСТИЊИ.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште у Митровици.) Од последњег нашег извештаја амо приказала је дружина народног позоришта Халмовог „Стрелана“ са Т. Лукићком и Ружићем у главним улогама и „Наше сељане“ од Мите Поповића. „Наши сељани“ приказани су били у корист дружине српског народног позоришта а И. Волф, ликовођа митровачког певачког друштва пратио је из љубави према народном позоришту на гласовиру песме у „Нашим сељанима“, које је компоновао др. Јован Пачу. Даван је осим тога још Димановаров „Дон Цезар од Базана“ и Онетов „Рудар“. У обе је те представе гостовао Милош Цветић из Београда. Као последња представа у Митровици приказани су „Баволови записници“ са Ружићем, Динићком и Хадићевом у главним улогама. Сутрадан иза последње представе, приредила је митровачка српска грађанска читаоница у савезу са певачким друштвом банкет у читаоничкој дворани у опшштај и по-

част позоришној дружини а прексутрадан се дружина жељезничким влаком кренула у Земун. Као што смо извештени, Митровчани се тако лепо одазвали, да позориште није имало никакве штете, него је шта више преостало нешто и сувишка.

(Чешко народно позориште у Прагу.) Розкошњијева опера „Poperka“ приказала се крајем овог месеца; дириговаће је капелник Чех а редитељ ће бити Фр. Коларж.

(Пољска оперета.) У Варшави се пре једно две недеље дана давала оперета Ј. К. Кратохвила под насловом: „Senator malego miasteczka“ Текст је оперети тој пун карактеристичних типова и хумора а музика је ванредно мелодична.

(Даворин Јенко.) Поводом двадесетпетгодишњице песми „Напреј, застава славе“ — доноси Љубљански „Slovan“ у 10. броју своме на првој страни лик повнатога складатеља Даворина Јенка, и саопштава главне црте из његовог жи-

WWW.UNILIB
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

вота. Даворин се Јенко родио 10. Новембра 1835. у Дворју крај Церкљана на Горењском. Дољњу је гимназију свршио у Љубљани а горњу у Трсту. Кад је довршио гимназију, отишао је 1861 год. у Беч, да учи права. Покрај свих наука свагда је занимала Јенка највећма музика. Још док је био у Љубљани учио је приватно музику и тада је већ удео неколико славенских песама, које су његови саученици певали под његовим руководством. Кад је отишао у Трст, нашао је међу музикалним Талијанима већ више прилике, да се у музици даље изобрази. Нарочито је марљиво одлазио на концерте, на којима су суделовале боље снаге, и често га је ова или она опера домамила у повориште Учитељи у музици били су му: у Љубљани Машек и Рихар, у Трсту Синико и Ричи. Дошавши у Беч бавио се Јенко по читаве дане у дворској књијници изучавајући партитуре разних опера. Нарочито се марљиво изображавао у инструментацији. Кад се на крају године 1839 нарочито на његово заузимање установило „Slovensko pevsko društvo,“ изабраше га за коровођу. У друштву се томе уз разне српске, словеначке и хрватске песме певале и композиције Јенкове, као н. пр „Хеј ројаци!“, „Побратимија.“ Први пут се јавно од Јенкових композиција певала „Побратимја“ и „Морнар“ и то на беседи, која је била почетком 1860. год. у Бечу. Те су композиције уповориле бечке музичке кругове на ванредни дар Јенков те кад је год. 1862. било упражњено место коровође код православне црквенешколске општине у Панчеву, понуди тадањи управитељ бечког конзерваторија Хелмесбергер Даворину Јенку то место. Јенко се тога прими и дође у Панчево у почетку године 1863. Ту је Јенко за своје друштво компоновао песме, све једну лепшу од друге. Тако су постале песме: „Сабљо моја димишњио!“, „Богови силни,“ „Што ћутиш, Србине тужни“ и т. д. Јенкова се слава нагло проширила међу Србима те му „Београдско певачко друштво“ понуди место коровође. Ту је Јенко неуморно радио и даровао је српском народу све нове и нове композиције. Године 1871. повове га управа београдског народног поворишта, да преузме ту место капелника. На том месту Јенко већ четрнаест година ради марљиво и савесно. Највеће му је досад дело оперета „Врачара,“ коју је сложио године 1882. — „Slovan“ завршује са жељом: да би честити Јенко душевно тако чин дочекао и педесетгодишњицу славне своје складбе, као што је дочекао и двадесетпетгодишњицу.

(Лудвиг Барнаји), један од најславнијих трагичних уметника у Немачкој, славио је ово дана двадесетпетгодишњицу свога глумовања. За то је време Барнаји ступио на поворишту свега 2931 пут, дакле је сваки трећи дан излазио на поворишту а то се може рећи да је огроман посао, јер је Барнаји играо све велике улоге. Највише је изашао на поворишту у Хамбургу, свега 631 пут; у Берлину је ступио 338 пута, у Франкфурту 336 пута а гостовао је свуда, од Италије па до савезничких држава у Америци, где се год само могло играти немачки. Имеју својих улога играо је Уријела Акоету 127 пута, Валдемара 126 пута, Хамлета 98 пута, Тела 96 пута, Јулија Цевара 81 пут, Отела 59 пута,

САДРЖАЈ: Антологија духовска. Од Александра Сандића. — Сиромас сељанин и богата варошкиња Песма Б. Бранчића. — Братубица. Приповетка М. Ј. Илијћа. — Асан-ага и његова љуба. Народна песма. Прибиљежио Ђорђе Свитлић, учитељ у Бјелини. — Разни путеви. Приповетка Милана Савића. (Наставак.) — Суламка. Жалосна игра у пет чинова. Написао Фрања Кајм. Превео Благоје Бранчић (Наставак.) — Најстарије српске народне песме. IV. Легенде. Од проф. Ђ. Магарашевића. (Наставак.) — Књижевност. Један поглед на школу. Оцена С. М. — Листићи: Повориште и уметност. — Књижевне новости — Афорисми.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 новч. на по године, 1 ф. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ШТАМПARIЈА ДРА СВЕТ. МИЛЕТИЋА У НОВОМ САДУ.

Кина 49 пута и т. д. За тих двадесет и пет година оженио се Барнаји на поворици 1042 пута, умр'о је 874 пута, 118 пута су га отровали, 28 пута се удавио у води, 143 пута су га погубили на стратишту, 53 пута су га из пушке убили, 204 пута су га мачем проболи. На друге је начине умр'о 123 пута.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Стеван Ј. Јефтић позива на претплату на збирку шалвих и сатиричних својих списа, која ће изаћи под насловом: „Сито и решето“ Прва се књига већ штампала. У тој ће првој књизи бити 32 комада разних шалвих и сатиричних чланака, расправа и приповедака. Цена ће јој бити 75 новч. а за претплатнике до 31. маја о. г. 50 новч. На десет поручених књига даје се једанаеста. Претплата се шаље писцу у Јагодину у Србији.

— Од два месеца амо излази у Паризу часопис „Revue française,“ издаје га Едуард Марбо. Главни је смер томе часопису, да Французе упозна са иновеним одношајима и да им омилу путовање нарочито по источним земљама Европе. Марбо је пре био аудитор код државног савета у Прагу те је проучио народноне одношаје у Чешкој. Из Прага је после ишао у Кракаву, Варшаву, Ригу, Петроград и Москву те је као плод тог свог зананственог путовања издао књигу под насловом: „Teutons et Slaves“.

А Ф О Р И С М И.

(Старо-грчки.)

Људска покољења јесу као лишће. Ветар обара лишће на земљу, за тим клија шума и одева се новим лишћем, кад огране пролетње сунце. Тако се рађају и умиру и људска покољења.

Омир.

Буди спор у давању свог пријатељства; јеси га пак ком дао, труди се, да и истрајеш у њему. Јер ако је срамно, не имати никаква пријатељства, срамно је такође, често га мењати.

Исократ.

У људих је већим делом смелост чедо незнања, а размишљање рађа плашљивост. Духа у истину одважна јесте цигло онај, који јасно зна да разликује, где је уживање, где је мука, па који ипак не преза од погибија.

Тукидил.

Неки Шпартанац, полазећи у рат, тужио се својој матери, да му је врло кратак мач; а матери му одговори: „Па продужи га са једним кораком!“

Плутарх.

Кад небо хоће да кавни кривце, оно им узме најпре памет и вид очњи, како би лудо срђали у своју пронаст, што су је сами себи проузроковали грешним својим умшљајима.

Ликург.

Не бој се, што ће те ко видети, где чиниш дело, што је по твом мишљењу умесно, ма шта иначе мислио о њему свет. Јер ако је хрђаво то дело, не чини га; је л пак добро, па што да се бојиш прекора оних, који ће те на правди осудити.

Епиктит.